

bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi

bitig Journal of Faculty of Letters

(Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 7, Haziran/June 2024)

Disiplinlerarası Çalışmalar Işığında Daskyleion'da Yeni Bulgular

New Findings In Daskyleion In The Light Of Interdisciplinary Studies

Kaan İREN

Prof. Dr.
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü

kaaniren@mu.edu.tr

 ORCID 0000-0002-9053-8693

Özgün KASAR

Öğr. Gör. Dr.
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü

ozgunkasar@mu.edu.tr

 ORCID 0000-0002-7806-5221

Araştırma makalesi/Research article

Geliş Tarihi/Received: 10.05.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 07.06.2024

Atıf/Citation

İren, Kaan ve Özgün Kasar (2024), "Disiplinlerarası Çalışmalar Işığında Daskyleion'da Yeni Bulgular", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (7), 145-160.

İren, Kaan ve Özgün Kasar (2024), "New Findings In Daskyleion In The Light Of Interdisciplinary Studies", *bitig Journal of Faculty of Letters*, 4 (7), 145-160.

Bu makale iThenticate, turnitin, intihal.net programlarından biriyle taranmıştır.

This article was checked by iThenticate, turnitin or intihal.net.

Öz Daskyleion Anadolu'nun kuzeybatısında hem deniz ve hem de kara ticaretinin kesişim noktasında yer almaktadır. Bununla birlikte yerleşimin Manyas Gölü kenarında kurulmuş olması yerleşmeyi dışardan gelecek tehlikelere karşı güvenli kılmaktadır. Göl'ün ve çevresindeki verimli arazilerin sunduğu imkanlar İlk Çağ'dan itibaren yerleşmenin kesintisiz iskân görmesine neden olmuştur. Yerleşmede ve mezarlarda yapılan kazı çalışmaları burada yaşamış kültürler konusunda bilgi edinmemize olanak verir. Son yıllarda alanda yapılan kazı ve araştırma çalışmaları ise disiplinlerarası bir perspektif ile yürütülmektedir.

Bu çalışmada, Daskyleion'daki çok kültürlü yapının daha iyi anlaşılması için yapılan araştırmalardan bahsedilerek, söz konusu çok kültürlü toplumun günlük alışkanlıkları ve çevreyle olan ilişkileri hakkında bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Yapılan araştırmalar özellikle burada yaşayan kültürlerin ekonomik kaynaklara ulaşmadaki imkanları, arazi kullanımları, üretim ve tüketim alışkanlıkları ile toplumsal yapıları üzerine odaklanmaktadır. Akrodaskyleion kentin seçkinlerinin yaşadığı, kamusal ve dinsel yapıların bulunduğu bir kent merkezidir. Akrodaskyleion'un teraslandırılması ile iskân alanı planlanarak düzenlenmiştir. Tepenin doğusunda farklı dönemlerde sur inşa edilmiştir. Kazılarda elde edilen arkeolojik veriler, Daskyleion'da yaşayan halkların Manyas Gölü ve çevresindeki doğal kaynakları kullandıklarını göstermektedir. Hayvancılık, balıkçılık ve tarımla uğraşarak geçimlerini sağlamışlardır. Tüketim fazlası ürünlerin depolandığı ve ayrıca en azından seçkin bir kesimin toplumda iyi beslendiği söylenebilir. Hemen hemen her dönem dokumacılık yapılmıştır. Yerleşme üretim olanakları ile kendi kendine yetebilen bir toplumsal yapıda olmalıdır.

Anahtar sözcükler: Daskyleion, disiplinlerarası çalışma, çok kültürlülük

Abstract Daskyleion is located in the northwest of Anatolia, at the intersection of both sea and land trade. The fact that the settlement was established on the shore of Lake Manyas makes the settlement safe against external dangers. The opportunities offered by the lake and the fertile lands around it have enabled the settlement to be inhabited continuously since the Antiquity. Excavations in the settlement and burials allow us to obtain information about the cultures that lived city. In recent years, excavations and research studies in the field have been carried out with an interdisciplinary perspective.

This study aims to provide information about the daily habits of this multicultural society and their relations with the environment by mentioning the research carried out to better understand the multicultural structure at Daskyleion. The studies especially focus on the capability of the local cultures to access to the economical resources and on the land use of these cultures besides of their production and consumption customs. By terracing of Akrodaskyleion, the land was used efficiently. For the defense of the city, the area to the east of the hill was used for the construction of walls from different periods. People were living on husbandry, fishing and agriculture. It can be argued that products of consumer surplus could be stored and, also, elite class of the society could be fed properly. Weaving has been almost done during every period. The settlement had a self-sufficient social structure with its production facilities.

Keywords: Daskyleion, interdisciplinary, multiculturalism

Giriş

Daskyleion Manyas Gölü'nün güneybatısında Bandırma'ya bağlı Ergili Mahallesi'ne 2 km uzaklıkta yer almaktadır (Resim 1). Kentin akropolisi günümüzde Hisartepeler olarak adlandırılan alçak bir tepenin üzerindedir. Hisartepeler ve çevresi düzlük araziler ve su kaynakları ile çevrilidir. Daskyleion önemli bir liman kenti olan Kyzikos'a yakın mesafededir. Jeostratejik bakımdan önemli bir noktada olmakla birlikte ticari liman kenti olan Kyzikos aracılığı ile Kuzey-Güney ve Doğu-Batı ticaret rotalarının kesiştiği bir güzergâhtadır (Sarıkaya 2018: 5).

Günümüze değin yapılan bilimsel kazılarda ele geçen tekil buluntular Daskyleion'un tarihini Erken Tunç Çağı'na kadar çekmektedir. Yapılan kazı çalışmalarında mimari yapılaşmanın en erken örneklerinin MÖ 9.-8. yüzyıllara ait olduğu görülür. Pers Dönemi'nde yerleşim en parlak dönemini yaşar. Bu dönemde Daskyleion yalnızca Hellespontiake Phrygia (Güney Marmara) Bölgesi'nin değil olasılıkla Mysia, Bithynia, Paphlagonia, Phrygia ve Kappadokia'yı da (başka değişle Kuzeybatı Anadolu, Batı Karadeniz ve Orta Anadolu) yöneten önemli bir Pers Satraplık (valilik) merkezidir. Hellenistik Dönem'de kentin yönetimi Makedonlara geçer. Bu dönemde yerleşmede yeni yapılaşma faaliyetlerinin olduğu ve ölü gömme geleneklerinin değiştii anlaşılmaktadır. Yerleşimin Roma Dönemi zayıftır. MS 6.-7. yüzyıllarda Akrodaskyleion'da yeniden iskân faaliyetleri başlar. MS 12.-14. yüzyıllara gelindiğine Akrodaskyleion'da bir Orta Çağ kalesi inşa edilmiştir.

Daskyleion'da farklı kültürler ardı ardına, kimi zaman da aynı dönemde bir arada yaşamışlardır. Buradaki çok kültürlü toplum yapısını kanıtlayan en önemli buluntuların başında dipinto ve graffitolu seramikler gelmektedir. Yerel ve ithal seramik kap parçaları üzerinde çoğunlukla şahıs isimleri ve kültle ilişkili harf veya harfler içeren bu yazılar Phryg, Lyd dillerinin yanı sıra çoğunlukla Yunanca dilindedir (Yıldızhan 2018: 357-360). Yerleşim sürekli iskân görmesi, çok kültürlü (Mys, Phryg, Lyd, Pers ve Yunan) toplumsal yapısı ve küçük buluntuları nedeniyle önemlidir.

En Erken Yerleşim: Mysia/Phryg Dönemi

Daskyleion'da günümüze kadar yapılan kazılarda en erken yerleşim izlerine Akrodaskyleion'da ve onun güneydoğu eteğinde rastlanmıştır. Akrodaskyleion'da yapılan kazılarda tepenin güneyinde çok sayıda ana kaya çukuru ile karşılaşmıştır (İren vd. 2019: 2; İren ve Yıldızhan 2017: 339). Bilinçli olarak açılan çukurların farklı işlevlerde kullanıldığı anlaşılmakla birlikte bu çukurlardan birinin Daskyleion'da Phryg Dönemi'ne işaret eden küçük buluntular içerdiği görülmektedir. Bu buluntular arasında gri monokrom seramikler, pişirilmemiş bir dokuma tezgâh ağırlığı, dikdörtgen formlu demir zırh pulları ve "8" biçimli idol (?) yer almaktadır (Kasar 2021: 131, Resim 29). Çukurlar bilinmeyen bir sebeple küçük taşlarla bilinçli olarak kapatılmış ve kullanımları sonlandırılmıştır. Ele geçen buluntular MÖ 8.-7. yüzyılları işaret etmektedir. Akrodaskyleion'da Mysia/Phryg kültür izlerine işaret eden diğer bir buluntu Kybele Kültü ile ilişkili olduğu düşünülen bir tapınak modelidir (Bakır 2011: 37, res. 6). Bu tapınak modeli kültle ilişkili olduğu düşünülen Akrodaskyleion'un kuzeyindeki bir kanal civarında ele geçmiştir. Yine yerleşimde yoğunlukla gri monokrom seramikler üzerinde bir kısmı fırınlanma öncesine ait olan ve ana tanrıça kültü ile ilişkili semboller (kaz ayağı, gamalı hac motifi) görülmektedir (Kutlu 2023; Gusmani ve Polat 1999a).

Daskyleion'un erken dönem yerleşmesine ait çok sayıda gri monokrom seramikler ele geçmiştir (Polat 1996). Seramikler dışında Daskyleion'daki Phryg varlığına işaret eden en önemli buluntular arasında Phryg tipi fibulalar yer almaktadır (Resim 2). Ayrıca Daskyleion'da MÖ 3. yüzyıla tarihlenen tümülüsün mezar odası eşik taşında MÖ 6. yüzyıla ait bir Phryg yazısı ele geçmiştir (Gusmani ve Polat 1999b). Bu yazı Daskyleion'un Phrygler'in batıdaki en uç merkezi olduğunu kanıtlayan en önemli kanıtlardan biridir.

Akrodaskyleion'un güneydoğu eteklerinde tespit edilen sur duvarı, yerleşimin MÖ 9.-8. yüzyıllardan itibaren savunmasistemi ile çevrili olduğunu göstermektedir (Resim 3). En yakın örneklerine Gordion'da ve Smyrna'da rastladığımız Daskyleion erken dönem sur duvarı tek kule ile desteklenmektedir (Rose 2023: 14; Cevizoğlu ve Tanrıver 2023: 75; Nicholls 1958-1959). Surun kalınlığı 5 m'dir. Küçük taşlardan kuru duvar tekniğinde örülmüştür. Lydia Dönemi'nde bu surun kullanımından vazgeçildiği, Lydialıların bölgeye geldiklerinde mevcut suru kalın bir marn tabakası ile örttükleri anlaşılmaktadır.

Son yıllarda Daskyleion'da yapılan jeoarkeoloji ve paleocoğrafya çalışmaları yerleşimin Manyas Gölü ile olan ilişkisi ve Mysia/Phryg Dönemi öncesi stratigrafisi ile ilgili önemli

bilgiler vermektedir. Daskyleion'da alınan karot örnekleri Göl'ün daha ilk yerleşim kurulmadan önce Hisarteppe yakınlarına kadar sokulduğunu göstermektedir ve Akrodaskyleion'un bir yarımada görünümünde olduğuna işaret etmektedir (İlhan vd. 2023; Kazancı vd. 2019). Akrodaskyleion'un güneyinde Göl tabanının toprak kazandığı ve burada Daskyleion'un en erken sakinlerine ait yerleşim katmanlarının bulunduğu karot örneklerinde ele geçen seramik malzemeden anlaşılmaktadır.

Lydia Dönemi

Daskyleion'da Lydia Dönemine ait en iyi korunmuş mimari yapı Akrodaskyleion'un güneyindeki mutfak yapısıdır. Yapı iki kez yangın geçirmiş ve bu sayede *in situ* durumda buluntular sunmuştur. Phryg ana kaya çukurlarının kapatılmasıyla, bu alanda Lydia Dönemi'nde içerisinde mutfak ve bir depolama alanı bulunan kompleks bir yapı inşa edilmiştir. Yapının içerisinde aynı evreye ait ocaklar ele geçmiştir (Resim 4). Buluntuların çeşitliliği ve ocakların sayıca fazlalığı buranın yalnızca bir evin mutfakı olmakla kalmayıp çevresindeki yapılara da hizmet veren belki de bir saray mutfakı olabileceğine işaret etmektedir. Mutfak içerisinde kaplar, ezme taşları ve havanlar ele geçmiştir (Resim 5). Lydia Dönemi yeme içme alışkanlıkları hakkında bilgi veren en önemli buluntular alanda bulunmuş hayvan kemikleri, yumuşakça kabukluları ve tohum kalıntılarıdır. Hayvan kemikleri üzerinde yapılan detaylı inceleme, tüketilen küçük baş hayvanların birincil kullanım olarak öncelikle belirli bir dönem sütü, yünü için beslendiklerini ve daha sonra ikincil kullanım olarak kesildiklerini ortaya çıkarmıştır. Mutfakta ele geçen bazı hayvan kemiklerinin üzerinde de kesim izleri tespit edilmiştir (Güngör vd. 2022). Ayrıca küçük ve büyük baş hayvan kemiklerinin yanı sıra Lydia Dönemi mutfakında köpek kemikleri ele geçmiştir. Köpek etiyle hazırlanan bir yemeğe işaret etmektedir. Benzer bir yemek tüketiminin olduğunu Sardis kazılarında ele geçen köpek kemikleri göstermektedir. Araştırmacılar tarafından köpek etinin Sardis'te ritüel yemeklerinde kullanılmış olduğu düşünülmektedir (Greenewalt 2010).

Daskyleion'da ele geçen olta iğnesi, ağırlık gibi balıkçılık malzemeleri Manyas Gölü'nün verimli şekilde bir beslenme kaynağı olarak kullanıldığını göstermektedir (Kasar ve Soykan 2022). Lydia Dönemi mutfakında da farklı balık türlerine ait kemikler ele geçmiştir. Bunlar içerisinde tespit edilebilen tür sazandır. Sazan dışında daha küçük balıklara ait kılıçlar bulunmuştur. Balık kemiklerinin yanı sıra tatlı ve tuzlu su yumuşakça kabukluları da Daskyleion'da Lydia mutfakının olmazsa olmazları arasındadır. Göl'den ele geçen tatlı su yumuşakçaları dışında tuzlu su yumuşakçalarının da burada ele geçmesi Daskyleion'un Marmara Denizi ile ilişkide olduğunu göstermektedir. Lydia mutfakında protein besinlerin yanı sıra alanda çeşitli tahıllara ait karbonlaşmış tohumlar da ele geçmiştir (İren vd. 2019: 4, Resim 11). Buğday yoğunlukta olmak üzere, mercimek, arpa ve bakla diğer tahıl ürünleri arasındadır. Öte yandan Lydia Dönemi mutfakının da içinde bulunduğu yapı kompleksinin batısında ele geçen kap kacaklar ve tohum buluntuları bu alanın mutfakın kiler bölümü olabileceğini düşündürmektedir. Mutfak ve kileri bulunan yapı kompleksinde ele geçen buluntular yalnızca Lydialıların yeme içme alışkanlıkları hakkında bilgi vermekle kalmaz, alanda ortaya çıkarılan dokuma tezgâh ağırlıkları ve ağırşaklar kompleks içerisinde dokumacılık yapıldığına da işaret eder.

Akrodaskyleion'un yer aldığı Hisarteppe'nin batısı Manyas Gölüne yaslanmıştır. Bu nedenle höyüğün yalnızca doğusu surla çevrelenmiştir. İlk evresi Mysia/Phryg Dönemi 'nde yapılan kent savunma suru Lydia Dönemi'nde bir önceki dönemde olduğu gibi kuzey güney doğrultulu ancak bu dönemde farklı bir inşaatla örülmüştür. Mysia/Phryg Dönemi suru iptal edilerek hemen doğusuna yapılan Lydia suru, andezit iri blokların kullanılması ile inşa edilmiştir. Her iki dönemde de kente giriş doğudan sağlanmış olmalıdır. Lydia Dönemi'ne tarihlenen bir diğer duvar, sur duvarının kuzeyinde olasılıkla höyüğü desteklemek için kullanılan basamaklı biçimde inşa edilmiş *glacis* (eğimli duvar)'dir (Resim 6). Kuzey-güney yönde uzanan ve kare planlı bir yapının doğusunda yer alan *glacis* birden

fazla evrede kullanılmıştır (İren vd. 2020). Bu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarının sonuçları *g/acisin* ilk evresinin MÖ 7.- 6. yüzyıllar olduğunu göstermektedir.

Akrodaskyleion ve doğusundaki açmalarda Lydia Dönemi'ne ait astarlı ve boyalı mimari süsleme levhaları, lydionlar, Lydia tipi lekythoslar ele geçmiştir. Bu alanlardaki açmalarda henüz Lydia Dönemi mimari yapılanması net olarak açığa çıkarılamasa da dolgu topraktan ele geçen ve Lydia Dönemi'ne ait seramik formları bu alanların da Lydia Dönemi'nde aktif olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Manyas Gölü ve çevresine dağılmış durumda olan tümülüs mezarların bir kısmında yapılan kazı çalışmaları, en azından MÖ 6. yüzyıldan itibaren tümülüs mezar geleneğinin Daskyleion'da benimsendiğini gösterir. Daskyleion Tepecik Tümülüsü Lydia Dönemi'ne aittir. Arka arkaya konumlandırılmış iki mezar odasından oluşan mezarda mermer kline yer alır. Ölü, kline üzerine mor bir kefene sarılarak yatırılmıştır. Ölü hediyesi olarak mezarda mermer taklidi bir lydion ve gri monokrom bir askos günümüze ulaşmıştır (İren vd. 2014).

Pers Dönemi

Anadolu'da 200 yıl hakimiyet süren Persler, MÖ 6. yüzyılın ikici yarısında Daskyleion'u ele geçirerek bir satraplık (valilik) merkezi kurmuştur. 1954-1960 yılları arasında Ekrem Akurgal'ın Hisartepe üzerinde gerçekleştirdiği kazılarda Persler'in Daskyleion'daki varlığını kanıtlayan en önemli buluntu grubuna ulaşılır (Akurgal 1956: 335). Söz konusu buluntular Persepolis'teki Büyük Kral'ın Daskyleion satrabına haber ulaştırdığı metinleri içeren pişmiş toprak kilden üretilmiş ferman mühürleridir (Kaptan 2002).

Daskyleion'un Pers Dönemi'nde yeni bir yapılaşma göze çarpar. Hisartepe teraslandırılarak yeni mimari program için toprak kazanılır. Tepe'nin doğusunda dikdörtgen kireç taşından kesilmiş bloklarla sur destek duvarı yapılmıştır (Resim 7). Akrodaskyleion'un güneyinde apsisli çıkmaz bir yol ve döşemeler yer alır (Resim 8). Yolun Pers rahipleri tarafından kullanılan ritüellerle ilişkili bir kutsal bir alanın parçası olduğu düşünülmektedir (Bakır 2011: 81-85). Kutsal yolun güneyinde Lydia Dönemi mutfak kompleksinin hemen üzerine olasılıkla iki katlı olan ve günümüzde "Üç Odalı Yapı" olarak adlandırılan bir yapı kompleksi inşa edilmiştir. 2007 yılında Üç Odalı Yapı'nın C Mekanı'ndaki yanık alanda altın ve gümüşten applike olarak kullanıldıkları anlaşılan elbise süs parçaları ele geçmiştir. Bu parçaların Pers din adamlarının kullandıkları kıyafetlere ait özel applike süsler olması muhtemeldir. Akrodaskyleion'un güneyindeki Pers Dönemi yapılaşmasını bir bütün olarak değerlendirdiğimizde kült yolu, döşeme ve Üç Odalı Yapı'nın Pers rahipleri tarafından kullanılmış kültürel bir merkezin birimleri olduğunu söyleyebiliriz.

Daskyleion'da en parlak dönemin, MÖ 5. yüzyıl olduğuna yerleşmede ve mezarlarda ele geçen mimari ve küçük buluntular işaret etmektedir. Bu süreçte Attika ithal seramiklerinde bir artış olduğu gözlemlenir. Pers kültürü ile ilişkilendirilen parçalar halinde çok sayıda Akhaemenid kâse, işlenmiş jasper kap parçaları ele geçmiştir (Bakır 2011: 106-109, 58-61; Özdemir 2007; Coşkun 2006). Akrodaskyleion'da MÖ 5. yüzyıla ait bir andron (saray?) yapısına ait olabilecek mermer mimari parçalar ele geçmiştir (Ateşlier 1999).

Daskyleion Tümülüslerinde ele geçen buluntular MÖ 5. Yüzyıl zenginliğini ortaya koyar. Manyas Gölü'nün doğusunda yer alan Kocaresul Tümülüsü'nde MÖ 5. yüzyıla ait ve olasılıkla özel siparişle üretilmiş bir beyaz tondolu Attika kyliksi bu dönemin *ünik* buluntuları arasındadır. Daskyleion Tümülüsleri arasında Koru Tümülüsü Pers Dönemi ölü gömme gelenekleri hakkında önemli bilgiler sunar. Mezar odasında Lydia tipi iki mermer kline ve olasılıkla ahşaptan üçüncü bir klinenin bulunduğu mezar antik çağda soyulmuştur. Tümülüsün ön odasında bir erkek iskeleti, mezar odasının içindeyse üç adet iskelet bulunmuştur. Bu üç iskeletten birinin 45-50 yaşlarında bir erkeğe, bir diğerinin 20-23 yaşlarında bir genç kıza, sonuncusunun ise muhtemelen bir erkeğe ait olduğu antropolojik çalışmalar sonucunda anlaşılmıştır (Özdemir vd. 2018). Mezar odasında 32 adet su mermeri

alabastron, lydionlar, leykthos, bir asanın tunçtan baş kısmı ile dağ kristalinden bir rython ele geçmiştir. Ayrıca MÖ 5. yüzyıla ait elektron Kyzikos sikkeleri de mezar buluntuları arasındadır. Ayrıca MÖ 5. yüzyıla mezarlarına ait Anadolu-Pers üslubundaki kabartmalar dönemin önemli buluntuları arasındadır.

Arkeolojik veriler, MÖ erken 4. yüzyılda yerleşimde yeni bir yapılaşma olduğunu gösterir. Akrodaskyleion'da yeni yapılaşmanın hemen öncesindeki tabakalaşmada yanık izlerine rastlanmıştır. Ayrıca bu alanlarda çarpma ve delmeye bağlı olarak uç ve kanat kısımları deforme olmuş ok uçları ele geçmiştir (Kasar ve İren 2020: 201, Resim 7a-d). 2021 yılında Phryg suru civarında yüzeyde ele geçen kireçtaşı bir kabartma bize Persler'in dahil olduğu bir savaştan söz eder (İren ve Kasar 2021). Olasılıkla Akrodaskyleion'daki bir yapıda kullanılan friz kabartma parçası, Persler'in karşı tarafı mağlup ettiğini göstermektedir. Kabartma üslup açısından incelendiğinde MÖ erken 4. yüzyılı işaret eder.

Daskyleion aşağı şehirde MÖ 4. yüzyıla tarihlenen pişmiş toprak su künkü ve künk etrafında büyük boyutlu mimari yapılara rastlanmıştır (Resim 9). Kuzey'de Manyas Gölü yönünden gelen bir su kaynağı Akrodaskyleion yönünde devam eder. Şehre su getirmek için kullanılan bu su hattı, büyük boyutlu yapıların temelinden geçmektedir. Böylece söz konusu su boru hattının çevresindeki yapılarla birlikte planlandığı anlaşılmaktadır.

Henüz lokalizasyonu yapılmamış olsa da tarihi kaynaklar Daskyleion'da bir av parkından söz etmektedir (Ksen. Hell. IV.1.33). Paradeisos adı verilen bu parklar, Pers satrabının avlanmak, misafirlerini gezdirmek için kullandığı egzotik bitki ve vahşi hayvanların yer aldığı büyük bahçelerdir. Satrapların, bu parkın bakımını üstlendiklerini, içinde gezinti yollarının, değerli ağaç ve çiçeklerin üretildiğini, ayrıca soylu yöneticilerin bu parkta, derelerde ve gölde yaban kuşları, balık, aslan, yaban domuzu, geyik avlandıklarını arkeolojik kazılarda ele geçen mezar stelleri, kabartmalar ve mühür baskıları olan bullalar üzerindeki tasvirler göstermektedir.

Hellenistik Dönem

Granikos Savaşı'nda Persler Makedonlara yenilmiştir. Daskyleion satrabı Arsites, savaş alanından kaçmış ve sonrasında intihar etmiştir (Arrian. Anabasis 1.16.3). Savaş sonrası İskender'in generali Parmenion, Daskyleion'u teslim almış ve Makedon satrap olarak Kalas kentte kalmıştır. Daskyleion'da değişen idari yönetimle birlikte yerleşimde yeni mimari yapılaşmaya gidildiği görülmektedir. Pers Dönemi yapılarının yerine yenileri inşa edilmiştir. Pers Dönemi yapılarına ait mimari parçalar Hellenistik Dönem binalarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Bu yapılardan biri Akrodaskyleion'nun güneyinde Pers Dönemi mimari yapı malzemelerinin devşirme olarak kullanıldığı teras duvarıdır (Bakır 2011, Akurgal 1959, Akurgal 1957, Akurgal 1956b). Bu teras duvarının güneyinde kare planlı bir gözetleme kulesi inşa edilmiştir. Hellenistik Dönem teras duvarı höyüğün doğusunda kuzey-güney doğrultuda devam etmektedir. Bu sur yapısının doğusunda olasılıkla kente girişi sağlayan kireçtaşından yapılmış basamaklı giriş ve girişin güneyinde bosajlı duvarlara sahip kare planlı bir yapı göze çarpar (Resim 10). MÖ 4. yüzyıla tarihlenen Daskyleion Kare Planlı Yapı'nın en yakın benzeri Antandros'ta karşımıza çıkmaktadır (Polat vd. 2009: 43-45).

Hellenistik Dönem'de Kült Yolu'nun kullanımı sonlandırılarak yerine MÖ 2. yüzyılda iri andezit bloklardan bir megaron yapı inşa edilmiştir. Akrodaskyleion'un kuzeyinde bir sokakla birbirinden ayrılan Hellenistik Dönem evlerinin yer aldığı küçük bir mahalle açığa çıkarılmıştır.

Bu dönemde yerleşimdeki küçük buluntuların zenginliği devam eder. Kyzikos bağlantılı deniz ticareti sürmekte ve yerleşmeye deniz aşırı ithal seramikler ulaşmaktadır. Çoğunluğu Kyzikos arması taşıyan Hellenistik Dönem terazi ağırlığı yerleşimde ticaretin varlığına işaret eder. Öte yandan üretim devam etmektedir. Hellenistik Dönem konutları içinde dokumacılık faaliyetlerini gösteren çok sayıda dokuma tezgâh ağırlığı ve ağırşak ele geçmiştir.

Hellenistik Döneme ait kültle ilişkili ana tanrıça figürinleri ve pişmiş toprak pinaklar ele geçmiştir. Söz konusu buluntular MÖ 8. yüzyıldan itibaren Daskyleion'da gözlemlenen ana tanrıça kültünün Hellenistik Dönem içlerine kadar devam ettiğini göstermektedir (Bakır 2011: 73-74; Çevirici 2005). Akrodaskyleion'da son kazı çalışmalarında ele geçen MÖ geç 4. yüzyıla ait pişmiş toprak bir Dionyssos maski ise yerleşmede başka bir kültün varlığına daha işaret etmektedir (İren vd. 2022: 536, Resim 3).

Tümülüs gömü geleneği Hellenistik Dönemde de devam etmektedir. MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısında Akrodaskyleion'un doğusundaki alçak tepe üzerinde andezitten ana kayanın oyulması ile tümülüs benzeri bir kaya oygusu nekropolis alanı oluşturulmuştur (İren ve Kasar 2015). Olasılıkla Makedon bir komutana ait mezarda pişmiş topraktan yapılmış ve altın görünümü verilmiş boncuklardan yapılmış bir taç, pişmiş toprak bir unguentarium ve kını içerisinde sika tipi bir demir hançer mezara ölü hediyesi olarak bırakılmıştır (Resim 11). Bu mezar açığa çıkarılırken dikkat çeken verilerden biri, mezarın dromos dolgusu içerisinde olasılıkla yakındaki bir nekropolis alanından getirilen ve MÖ 5. yüzyıla tarihlendirilen pişmiş toprak lahit parçasıdır. Daskyleion'da ilk kez rastlanan lahit parçası kentlin ölü gömme gelenekleri açısından yeni bir bulgudur.

Orta Çağ

Kent MÖ 100 civarında terk edilmiştir. Roma Dönemi boyunca yerleşimde iskan izine rastlanmaz. MS 6.-7. yüzyıllara ait arkeolojik buluntu ele geçmektedir. Bu dönemde Akrodaskyleion olasılıkla küçük dinsel bir merkeze ev sahipliği yapmıştır. Bu yüzyıllarda tepenin büyük bir kısmı ve aşağı şehir nekropolis olarak kullanılmıştır. Akrodaskyleion'nun güneyinde birçok noktada bu döneme ait basit inhumasyon gömüleri ile karşılaşmıştır.

MS 1150 dolaylarında yerleşimde bir Orta Çağ kalesi inşa edilmiştir (Resim 12). Höyüğün doğusunu ve güneyini çevreleyen sur, dairesel planlı kulelerle desteklenmektedir. Tepe'nin doğusunda iki kule ile desteklenen kale girişine devşirme taşlardan oluşturulmuş bir Orta Çağ yolu ile ulaşılır. Bölgede bir günlük yürüyüş mesafesinde bulunan kontrol ve savunma kalesi işlevindedir. Olasılıkla yakınlarındaki Bursa Tophisar Kalesi, Eski Manyas'taki Poimaneion Kalesi ile iletişim halindedir. Akrodaskyleion ve çevresinde ele gelen kare kesitli ve yassı kesitli demir ok uçları bir dönem kalenin kendini savunduğunu göstermektedir.

Arkeolojik veriler MS 12. yüzyıldan MS 13. yüzyıl içlerine kadar Daskyleion'da yaşamın devam ettiğini göstermektedir (Doğer 2014: 89-90). Ticaret ağında Daskyleion'un halen önemli bir yeri olduğunu gösteren ithal Bizans seramikleri tespit edilmiştir (Doğer 2014: 89-90; Bakır 2011: 75). Ayrıca bu dönemde seramik ve metal eşya üretimine ait üretim artıkları ele geçmiştir. Bir kupelasyon pota artığı Bölge'de zengin olan kurşun yataklarından faydalanarak gümüş elde edilmiş olduğuna işaret etmektedir (Kasar 2021: 30, Resim 2). Kale içerisindeki pithoslarda ele geçen tohumlar, yerleşimde günlük kullanım fazlasının depolandığını göstermektedir (Oybak-Dönmez 2017). Orta Çağ'ın bu döneminde Daskyleion üzerinde yer alan kale, olasılıkla Bölgenin savunmasına katkı sağlayan ve düzenli yaşamın geçtiği bir merkez konumundadır.

Sonuç

Daskyleion'daki disiplinlerarası çalışmalar, alanın topografyası, yerleşimin Manyas Gölü ile ilişkisi, burada yaşayan halkların beslenme alışkanlıkları, ekonomik kaynakları kullanmadaki verimlilikleri, öteki dünya inançları gibi konularda yeni bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır. Bu yeni veriler arasında Daskyleion'da ilk yerleşimin Tunç Çağı öncesine uzaması, Hisartepe'nin bulunduğu alanın öncesinde yarımada şeklinde olduğu, burada yerleşen toplulukların her dönem Manyas Gölü ile iç içe oldukları ve buradaki kaynakları verimli olarak kullandıkları, höyüğün doğusunu Phryg Dönemi'nden itibaren surla çevirdikleri, yine höyükte toprak kazanmak için Lydia Dönemi'nden itibaren Akrodaskyleion'da araziye teraslandırarak alan kazandıkları, mutfakta ele geçen *in situ* kalıntıların Lydialılar'ın yeme içme alışkanlıkları

üzerine önemli kanıtlar sunduğu; MÖ 7. yüzyıldan itibaren Daskyleion'un sahip olduğu jeostratejik konum nedeniyle ticaret ağı üzerinde yer aldığı ve özellikle Pers Dönemi'nde olaslıkla Kyzikos limanı üzerinden ithal mal temin ettikleri sayılabilir.

Kaynaklar

- Akurgal, Ekrem (1956a), "Ergili-Daskyleion Kazısı", *Bellekten* 78, 335.
- Akurgal, Ekrem (1956b), "Les Fouilles de Daskyleion. Kyzikos ve Ergili Araştırmaları", *Anatolia* 7, 43-51.
- Akurgal, Ekrem (1957), "Ergili Kazısı", *Bellekten* 84, 662.
- Akurgal, Ekrem (1959), "Ergili Kazısı", *Bellekten* 92, 692.
- Ateşlier, Suat (1999), *Daskyleion Buluntuları Işığında Batı Anadolu'da Akhaemenid Dönemi Mimarisi*, İzmir: Ege Üniversitesi, Arkeoloji Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Bakır, Tomris (2011), *Daskyleion: Balıkesir'in Eski Çağlardaki Valilik Merkezi*. Balıkesir: Balıkesir Valiliği.
- Cevizoğlu, Hüseyin ve Cumhur Tanrıver (2023), "Eski Smyrna Savunma Duvarları", *Höyük* 11, 73-88.
- Çevirici, Figen (2005), "Daskyleion'da Ele Geçen Tapınan Kadın Figürinleri", *Olba* 11, 49-74.
- Doğer, Lale (2014), *Daskyleion II*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Greenewalt, Crawford H. (2010), "Afiyet Olsun" *Lydialılar ve Dünyaları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürgör, İlkem vd. (2022), "Daskyleion (Balıkesir) Kazısı Hayvan Kalıntılarının Antropolojik Analizi: Ön Rapor", *Mysia ve Çevre Kültürleri 2021 Bildiriler Kitabı* İstanbul: Ege Yayınları, 301-314.
- Gusmani, Roberto ve Yasemin Polat (1999a), "Ein Neues Phrygisches Graffitto aus Daskyleion", *Kadmos* 38, 59-64.
- Gusmani, Roberto ve Gürcan Polat (1999b), "Manes in Daskyleion", *Kadmos* 38: 137-162.
- İlhan, Rifat vd. (2023), "Daskyleion Antik Kenti ve Manyas Gölü Çevrelerinde Delgi Sondaj Yöntemli Paleocoğrafya – Jeoarkeoloji Araştırmalarının İlk Sonuçları (Manyas-Balıkesir)", *Erciyes Akademi* 37(1), 261-289.
- İren, Kaan ve Özgün Kasar (2021), "Ein Relief aus Daskyleion", *Antike Welt* 6/21, 4.
- İren, Kaan ve Handan Yıldızhan (2017), "Pers Daskyleionu: Güney Marmara Bölgesi'nde bir Satraplık Merkezi", K.İren, Ç. Karaöz, & Ö. Kasar (eds.) içinde, *Persler Anadolu'da: Kudret ve Görkem* (s. 332-350). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat, 332-350.
- İren, Kaan vd. (2019), "Daskyleion 2017 ve 2018 Kazı Koruma ve Onarım Çalışmaları", *KST* 41(3), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1-19.
- İren, Kaan vd. (2022), "Daskyleion 2019 ve 2020 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları", 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları Cilt 2, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 535-549.
- İren, Kaan vd. (2020), "Daskyleion Kare Planlı Yapı Üzerine Yeni Gözlemler", *Anadolu Araştırmaları* 22, 129-146.
- İren, Kaan ve Özgün Kasar (2015), "Daskyleion 2014 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST* 37 (2), 63-81.

- İren, Kaan vd. (2014), "Daskyleion'da Bir Lydia Tümülüsü: Tepecik", *Aktüel Arkeoloji* 40: 62-65.
- Kaptan, Deniz (2002), *The Daskyleion Bullae: Seal Images from the Western Achaemenid Empire*. Leiden: Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten.
- Kasar, Özgün ve Ozan Soykan (2022), "Daskyleion ve Çevresinde Su Ürünleri Avcılığı Üzerine Ön Değerlendirme", içinde Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu Mysia ve Çevre Kültürleri 2021, H. M. Özgen, S. Alper, Y. Polat, N. Koçhan, G. Polat, K. İren, A. Soykan (eds), İstanbul: Ege Yayınları, 257-277.
- Kasar, Özgün (2021), *Daskyleion Metal Silah ve Teçhizatlar: İşlev, Üretim ve Süreçsel Farklılaşma*, Muğla: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Kazancı, Nizamettin vd. (2019), "Late Quaternary Landscape Evolution of the Southern Marmara Region: Paleogeographic Implications for Settlements, NW Turkey", *Turkish Journal of Earth Sciences* 28 (4), 479-499.
- Kutlu, Özgür (2023), *Daskyleion'dan Ele Geçen Graffito Sembollerin Değerlendirilmesi*, Muğla: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Nicholls, Richard Vaughan (1959) "Old Smyrna: The Iron Age Fortifications and Associated Remains on the City Perimeter", *BSA* 53/54, 35-137.
- Oybak-Dönmez, Emel vd. (2017), "Ancient Plants Remains with Special Reference to Buckthorn, *Frangula alnus* Mill., Pyrenes from Dascyleum, Balıkesir, NW Turkey", *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 86(1), 1-16.
- Özdemir, Kameray vd. (2018), "Koru Tümülüsü İskeletlerinin Osteobiyografilerinin Element Analizi ile İncelenmesi", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17(3), 740-760.
- Polat, Gürcan vd. (2009), "Antandros 2007 yılı Kazıları", *KST* 30(4), 39-60.
- Polat, Yasemin (1996), *Daskyleion'da Ele Geçen Gri Tek Renkli Seramiklerin Form Kataloğu*, İzmir: Ege Üniversitesi, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Rose, Charles Brian (2023), "Excavating the Phrygian Capital of Gordion", *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 85, 13-25.
- Sarıkaya, Sevgi (2018), *Anadolu'da Persler: Daskyleion Satraplığı*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Yıldızhan, Handan (2018), "The Pottery with Non-verbal Graffiti and Dipinti from Dascyleium", *Second International Conference on Ceramic Studies in Memoriam prof. Dr. Crawford H. Greenewalt JR., Archaic and Classical Western Anatolia: New Perspectives in Ceramic Studies*, Haziran 3-5, 2015, Ege Üniversitesi. *Colloquia Anatolica*, 19, 345-371, Leiden.

Resim 1. Güneydoğu'dan Daskyleion ve Manyas Gölü'ne bakış.

Resim 2. Phryg tipi fibula.

Resim 3. Phryg Dönemi'ne ait sur.

Resim 4. Lydia mutfağında ele geçen ocaklardan biri

Resim 5. Ezme taşı

Resim 6. *Glacis*.

Resim 7. Pers Dönemi sur duvarı.

Resim 8. Kült yolu, üç odalı yapı ve döşemeler.

Resim 9. Aşağı şehirde açığa çıkarılan künk hattı ve yapılar.

Resim 10. Kare planlı yapı.

Resim 11. Kaya Mezarı II.

Resim 12. Orta Çağ kalesi.